

Розкриття особливостей особистості неповнолітніх засуджених дає змогу стверджувати, що однією з найхарактерніших особливостей психічних порушень в підлітковому віці є наявність у клінічній картині симптомів психічної незрілості (інфантильності), при цьому виникають такі прояви незрілості, як несамостійність, неорганізованість, недостатність практичних навичок та ініціативи, мала витривалість до психічних навантажень, збереження дитячого характеру прихильностей та інтересів, егоцентризм, недостатність соціальної зрілості та адаптованості.

Особливості поведінки в підлітковому віці слід аналізувати не тільки з точки зору труднощів утримування неповнолітніх, а й з точки зору правильної клінічної, діагностичної та експертної кваліфікації психічного стану в цілому. Форми порушення поведінки різноманітні, але знаходяться в тісній залежності від ступеня і характеру психічної незрілості, типу зміненої психологічної кризи дозрівання, змісту провідного синдрому. Частота і масивність порушень поведінки обумовлюють характерність для підліткового віку психопатоподібного оформлення клінічної картини. Іноді порушення поведінки втрачають психологічну зрозумілість, стають стійкими, гротескними, недоступними корекції та відображають значну психічну дезорганізацію. В таких випадках порушене поведінка може бути еквівалентом завуальованих їм психічних розладів.

Конкретизація поняття пенітенціарного стресу дозволяє визначити його як стрес, пов'язаний з відбуванням покарання у виправній установі, що негативно впливає на психіку засуджених, в більшості випадків призводить до виникнення психічних розладів.

Психогенні захворювання є найбільш частими у підлітків в ситуації судово-слідчого процесу, що залишають глибокий слід у психіці підлітка, при несприятливій динаміці сприяють появі особистісних девіацій, які можуть стати стійкими і негативно впливати на досягнення цілей кримінального покарання.

Психологічна корекція агресивної поведінки засуджених

Сіленко А.В., курсант Інституту кримінально-виконавчої служби
Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор *Сова М.О.*

З появою і становленням держави, були створені норми і правила, яким повинні підкорятися всі члени суспільства. Адже, будучи активним членом суспільства, людина здійснює вчинки, дії, які підпорядковуються певним правилам і законам.

Слід зазначити, що психічний стан і стійкі особливості характеру й особистості правопорушника розвиваються і протікають не інакше, як

підкоряючись загальнопсихологічним і психофізіологічним законам. Специфіка даного дослідження полягає у своєрідності бачення цих станів, в пошуках науково обґрунтованих методів зниження можливості порушення правових норм шляхом психологічної корекції цих станів, як і властивостей особистості правопорушників.

Працівники установи з виконання покарань (УВП) повсякденно зіштовхуючись із різноманітними проявами психіки засудженого, намагаються розібратися в складнощах їх душевного світу, з тим, щоб правильно зрозуміти і належним чином оцінити його. Професійна особливість працівників УВП складається з того, що вони поступово формують певні знання про людську психіку, змушуючи оперувати положеннями практичної психології і бути в якійсь мірі обізнаними в цій області. Проте обсяг і якість таких знань, переважно інтуїтивних, не можуть вийти за рамки індивідуального досвіду та особистих даних того чи іншого працівника. Крім того, такі емпіричні знання про душевний світ людини, що здобуваються від випадку до випадку, безсистемні, і тому вони не можуть задовольняти всі зростаючі вимоги життя. Для найбільш об'єктивного і кваліфікованого вирішення питань, що постійно виникають перед особовим складом установ з виконання покарань, поряд з юридичної та загальної ерудицією, професійним досвідом, потрібні також і психологічні знання.

Основними завданнями психологічної роботи із засудженими є:

- дослідження особистості злочинця в її еволюції, розвитку, вивчення механізму утворення злочинного умислу, злочинної установки, дослідження суб'єктивного ставлення злочинця до скоєного діяння (щоб отримати вичерпну інформацію про суб'єкта і суб'єктивної сторони складу злочину);

- розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності правоохоронної діяльності, суворого дотримання законності, успішному здійсненню завдань правосуддя і перевиховання осіб, які вчинили злочин;

- виділення внутрішніх особистісних передумов, які у взаємодії з певною зовнішньою ситуацією можуть створити криміногенну ситуацію, тобто визначення криміногенних особистісних якостей і передумов.

В умовах сучасного реформування ДПтСУ актуальності набуває розробка і впровадження програми психокорекції агресивної поведінки засуджених, яка може стати складовою системою психологічної роботи, оскільки вона ґрунтується на методиках, що поєднує у собі послідовні дії зі збору діагностичної інформації та реалізації її матеріалістичної обробки з метою зниження агресії у поведінці засуджених

Причинами виникнення агресивної поведінки у засуджених, є: генетична схильність до злочину та агресивного реагування, збочений

характер потреб, антисоціальні мотиви злочинних дій, нереалізовані вроджені потяги, тенденція до дії за першим спонуканням, без урахування наслідків своєї поведінки; недоліки сімейного виховання, негативізм, образа, насильство; завищена самооцінка; заздрість.

Дослідження особистісних особливостей засуджених показав статистично значимий взаємозв'язок особистості засуджених з складовими агресивної поведінки. Отримані результати діагностики за методикою багатофакторного дослідження особистості (Р. Кеттелл) дають змогу стверджувати:

- Фактор «С» - емоційна стійкість, де 90% засуджених показали низький рівень толерантності до емоційних факторів невпевненості в собі підвищену дратівливість і часте прояв хвилювання.

- Фактор «G» - податливість, жорстокість, де більшість засуджених (63%) продемонстрували зайву самовпевненість, жорстокість, надмірне прагнення до незалежності, цинічність і прагматизм.

- Фактор «O» - тривожність, спокій, де (69%) піддослідних виявляють високу ступінь тривожності. Їм притаманне зміна: занепокоєння, хвилювання, невпевненість, надмірна чутливість до думки про себе.

- Фактор «Q3» - високий і низький самоконтроль (68%) піддослідних мають середній рівень. 22% мають високий рівень самоконтролю, тобто точність у виконанні вимог, турбота про свою громадську репутацію та контроль за своїми емоціями і відповідальність за свої дії.

По іншим чинникам результати рівномірно варіюють на всіх рівнях.

При визначенні рівня вираженості емпатійних тенденцій нами було виявлено, що більшість піддослідних мають низькі показники по даному параметру (46%). Їм притаманне прагнення до усамітнення, уникнення встановлення контактів, невміння прийняти компромісні рішення.

Для дослідження прояві агресії, ворожості і емпатії можна розподілили випробовуваних за такими статтями: звинувачені в ненавмисному злочині), 117- зґвалтування. Аналіз показав, що високий рівень агресії в нашій вибірці притаманний засудженим за ст. 142 - розбій, необхідно відзначити, що даний вид злочину притаманний більш молодшій віковій категорії. Засудженим по ст.94 і 117 рівномірно притаманний і високий і низький рівень. За показниками прояви рівня емпатії, низький рівень мають засуджені за статтею 117- зґвалтування. У решті засуджених емпатія проявляється на всіх 3-х рівнях.

На основі кореляційного аналізу можна стверджувати, що між факторами (С, G, O, Q3) і агресивними проявами засуджених залежності не виявлено. Таким чином на вчинення протиправних дій особистісні чинники істотного впливу не мають негативну поведінку більше обумовлено соціальними чинниками.